

TAKVİM-İ TİCARET GAZETESİNE GÖRE OSMANLI DEVLETİ'NDE TİCARETİN GELİŞMESİ VE KORUNMASI İÇİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

*Fatih Mehmet NEFES**

Öz

1831 yılında Takvim-i Vekayi'nin yayın hayatına başlaması, Osmanlı Devleti tarihinde olduğu kadar Türk basın tarihinde de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bizzat devlet tarafından gazete yayınına başlanması, özellikle Osmanlı Devleti'nin Müslüman tebaasında basına olan ilgiyi artırmıştır. Artan ilgi neticesinde çok sayıda özel gazete, genellikle siyasi haberler yapmak amacıyla yayın hayatına başlamıştır. Özellikle İstanbul'da basın-yayın faaliyetlerinin yaygınlaşması, farklı fikir ve düşüncedeki pek çok yazar ve aydınının Osmanlı Devleti'nin giriştiği bu reform çabaları hakkında gazeteler aracılığıyla fikir belirtmesini kolaylaştırmıştır. Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonraki süreçte tüm alanlarda olduğu gibi ekonomi alanında da reform çabası içine girmiştir. Takvim-i Ticaret gazetesi 1866 yılında işte böyle bir ortamda yayın hayatına başlamıştır. Takvim-i Ticaret gazetesi döneminin ekonomi alanında en kapsamlı yayın yapan gazetesi olmuştur. Gazete, yayın hayatı boyunca ekonominin her alanında çok çeşitli şekilde yayınlar yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin ekonomi alanında kapsamlı reform girişimlerini destekleyen gazete, özellikle ticaretin korunması ve geliştirilmesi bağlamında önemli tespitlere yer verilen haber ve yazıları okuyucusu ile buluşturmuştur. Bu çalışmada, Takvim-i Ticaret gazetesinde yayınlanan ve ticaretin geliştirilmesi ve korunması konulu başyazı ve haberlerin değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Basın, Takvim-i Ticaret, Ticaret, Gelişim

Abstract

The publication of Takvim-i Vekayi in 1831 was an important turning point in the Turkish press history as well as the history of the Ottoman State. The introduction of newspaper and magazine publishing by the state has increased the interest in the media, especially in the Muslim population of the Ottoman State. As a result of increasing interest, a large number of private newspapers have been published in political and political news. The Ottoman State, after the proclamation of the Tanzimat, was in the process of reform in the field of economy as in all fields. In particular, the spread of press and publication activities in Istanbul has made it easier for many writers and intellectuals with different ideas and ideas to express their opinion on these reform efforts undertaken by the Ottoman State. In 1866, Takvim-i Ticaret was published in such an environment. Despite earlier attempts, Takvim-i Ticaret newspaper became the most comprehensive newspaper of the period. The newspaper published a wide variety of publications in every aspect of the economy throughout its broadcasting life. The newspaper, which supports the comprehensive reform initiatives of the Ottoman State in the field of economics, introduced the readers with news and articles which included important determinations especially in the context of the protection and development of trade. In this study, the editorials and news about the development and protection of trade will be evaluated.

Key Words: Ottaman State, Press, Takvim-i Ticaret, Trade, Development

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakıncağ Tarihi Anabilim Dalı, fatihnefes987gmail.com

Giriş

Ticaret, insanın ürettiği artı ürünü elinden çıkartarak farklı ürünlere sahip olabilmelerini sağlayan bir olgu olarak ortaya çıkmış ve insanlık tarihinin en erken yıllarından beri insan ilişkilerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Ortaya çıkışından sonra değiş-tokuş yöntemi ile yapılan ticaret, yüzyıllar içerisinde değişim ve gelişim göstermiş ve giderek devletlerarası ilişkilerde önemini artırmıştır.

Osmanlı Devleti'nin egemen olduğu coğrafyada öteden beri önemli ticari merkezlerin var olduğu bir bölge olmuştur. Aynı zamanda bu coğrafya farklı coğrafyalarda yer alan ticari merkezleri birbirine bağlayan önemli ticaret yollarının da bulunduğu bir bölge olmuştur. Tarih boyunca bu bölgeye egemen olan devletler ticaret yollarında güvenliği sağlamaya ve ticari merkezleri canlı tutmaya çalışmıştır. Osmanlı Devleti de tarih boyunca aynı yerde egemen olmuş diğer tüm devletler gibi egemen olduğu topraklardaki ticaretin devamlılığını sağlamaya çalışmış ve bu amaçla çeşitli uygulamalara girişmiştir.

Devletlerin egemen olduğu bölgelerde ticaretin gelişimi ve korunması için gösterdiği çabanın birkaç farklı nedeni mevcuttur. Bunlardan ilki ticaretin devamlılığının sağlanmasının devletin vergi kaynaklarını artırmasında pozitif etkiye sahip olmasıdır. Egemen olduğu topraklarda mal giriş çıkışından, transit geçişten ve de alım-satım gibi her türlü ticari faaliyetten vergi alan devletler, egemen olduğu topraklarda ticareti canlı tuttuğu takdirde yüksek vergi gelirleri elde edebilmektedir.

Devlet ticaretin bir başka yararı ise ticaretin devamlılığının sağlanması durumunda devletin içerisinde yer alan insanların refahını artırmasıdır. Ülke içerisindeki ticari merkezlere farklı ülkelerden tüccarların gelmesi ve pazarlarda bol miktarda ürünün bulunması, kıtlık gibi halkın üretiminin düştüğü dönemlerde ülke içerisinde üretilen ürünleri halkın kolay ulaşmasını sağlamaktadır.

Yukarıda kısaca bahsedildiği üzere, bir ülkede ticaretin gelişmesi ve korunması yüzyıllar boyunca o ülkenin temel gereksinimlerinden olagelmıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti de kurulduğu ilk dönemlerden itibaren kendi coğrafyasında ticareti türlü şekilde canlı tutmaya özen göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin Klasik Çağı olarak adlandırılan 14. ve 17. yüzyıllar arasında ticaretin canlı tutulması ve geliştirilmesi amacıyla hayat geçirilen uygulamalar, Osmanlı Devleti yöneticilerinin iktisadi dünya görüşlerini aktarması amacıyla üç unsurla açıklanabilir.

Osmanlı Devleti yöneticilerinin iktisadi görüşlerinde üzerinde durulması gereken ilk şey yönetici sınıfın ticarete bakış açısıdır. Yönetici sınıf için ticaretin varlığının amacı, Osmanlı ülkesinde yaşayan insanların gereksinimlerinin karşılanmasıdır. "İaşecilik" adı verilen bu prensip nedeniyle Osmanlı yöneticileri ülke pazarlarındaki arzı olabildiğince bol ve kaliteli tutmaya özen göstermiştir. Ticaretin korunması ve geliştirilmesini hedefleyen ikinci prensip ise "Fiskalizmdir." Fiskalizm, devlete ait olan nakit gelirlerin mümkün olduğu kadar yüksek düzeye çıkarılmasının devlet tarafından hedeflenmesidir. Osmanlı Devleti bu amaçlar doğrultusunda ticareti geliştirmeye ve canlı tutmaya özen göstermiştir¹.

Bu iki temel prensip, Osmanlı Devleti topraklarında ticaretin gelişmesi ve korunmasında temel öneme sahip olmuştur. İlerleyen yüzyıllar içerisinde Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde bulundurduğu topraklarda ticaret gerilemeye başlamıştır. Bu durumun birçok farklı iç ve dış sebebi mevcuttur. Ticaretin gerilemesine yol açan ve konumuz gereği üzerinde durulması gereken en önemli neden Coğrafi Keşiflerdir. Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında bulunan toprak ve denizler, yüzyıllardır doğudan batıya akan ticari yolların büyük kısmını kapsamaktaydı. Coğrafi Keşifler sonrasında yeni ticari rotaların keşfedilmesine kadar Çin ve Hindistan'dan yola çıkan bir tüccar kervanı, ister kara ister deniz üzerinden olsun Osmanlı Devleti'nin yönettiği ticaret merkezlerine mal getirmekte ve burada yaptıkları alım-satımdan sonra Osmanlı Devleti'nin egemenliğindeki ticari yollardan geçerek Avrupa ülkelerine gitmekteydi.

15. yüzyılın sonu ve 16. yüzyılın başından itibaren İspanyol ve Portekizliler öncülüğünde gemi yapım teknolojisinde yaşanan teknolojik gelişimin de önemli etkisiyle, Avrupalı denizciler Atlantik

¹ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013, s.s. 203-204

Okyanusu üzerinden Amerika'ya ve Afrika'nın etrafını dolaşarak Hindistan'a ulaşmayı sağlayan yeni ticari rotalar keşfetmiştir².

Coğrafi Keşiflerin yaşanmasından sonra değişen ticari rotalar Osmanlı Devleti'nin hâkim olduğu Doğu Akdeniz hinterlandında ticari durgunluğa sebep olmuştur. Aynı zamanda keşfedilen Yeni Dünya'dan getirilen altın ve gümüş Eski Dünya'ya akmaya başlamış ve 17. yüzyıla gelindiğinde ticaretin gözde parası İspanya'nın sekiz reallik sikkesi olmuştur. Ticaretin temel unsuru olan paralarda yaşanan değişim sonrasında, İspanyol sikkelerine nazaran çok daha küçük olan ve Osmanlı Devleti topraklarında kullanılan gümüş sikkeler önemsiz hale gelmiştir³.

Osmanlı Devleti yöneticileri, egemenliği altında bulunan halkın yaşamını derinden etkileyecek olan bu gibi ekonomik değişimlere ayak uyduramamıştır. Ticari rotalarda yaşanan değişiklikler sonucunda keşfedilen yeni topraklardaki büyük zenginliklere sahip olan İspanyol ve Portekizliler öncülüğündeki Avrupalı Devletler, Eski Dünya'nın önemli zenginliklerine sahip olan Osmanlı Devleti'nden ekonomik olarak daha kuvvetli hale gelmeye başlamışlardır.

Birçok başka iç ve dış nedenin de birleşmesi ile Osmanlı Devleti'nin klasik ticaret düzeni giderek bozulmaya başlamıştır. Yaşanan değişikliklerle başa çıkamayan Osmanlı yöneticileri, bundan sonraki yıllar içerisinde bir başka ticaret prensibi daha edinmiştir. Ticareti etkileyen sosyal ve iktisadi ilişkilerde var olan dengelerin korunması ve iç ve dış faktörlerin etkili olduğu herhangi bir değişim durumunda, Osmanlı yöneticileri olabildiğince eski düzeni koruma ya da eski düzene dönme eğilimi göstermişlerdir. "Tradisyonalizm" (Gelenekçilik) adı verilen bu prensip, uzun yıllar Osmanlı Devleti'nde takip edilen bir ticari prensip halini almıştır⁴.

19. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı Devleti savaşlar, isyanlar ve kıtlık gibi birçok iç ve dış neden neticesinde ekonomik olarak çıkmaza sürüklenmiş bir durumdaydı. Yüzyıllar boyunca yaşanan sürekli savaşlar Osmanlı ekonomisine derin darbeler indirmiş ve kaybedilen büyük topraklar fetih politikası çerçevesinde gelişmiş devletin ekonomisinde büyük vergi kayıplarına yol açmıştır. Celali İsyanları gibi sosyal buhranlara, 1789 Devrimi sonrasında azınlıklar içerisinde yerleşen Milliyetçilik fikrinin neden olduğu azınlık isyanları da eklenmiştir. Böylece Osmanlı Devleti yöneticilerinin ticarete edindiği üç temel prensip geri dönülemez biçimde tahrip olmuştur.

Osmanlı Devleti yöneticilerinin ekonomiye bakış açılarını kökten değiştirecek son etmen ise Sanayi Devrimi olmuştur. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiltere'de meydana gelen değişimler neticesinde ticari malın üretiminden taşınmasına ve son olarak da satışına kadar her alanda yaşanan derin değişiklikler, devletlerarası ticari ilişkiler başta olmak üzere ticarete önemli değişikliklere neden olmuştur.

1. Tüccarın İslahının ve Şirketlerin Kurulmasının Önemi

Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonraki süreçte her alanda yapısal reformlara girişen Osmanlı Devleti yöneticileri, ekonomik alanda da derin reformlara ihtiyaç duymaktaydı. Takvim-i Ticaret gazetesi de bir ekonomi gazetesi olarak yayınlanmaya başladığı tarihten (3 Şubat 1866) itibaren, Osmanlı ülkesinde ekonomik gelişimin sağlanması için gerekli yeniliklerin üzerinde durmuştur. Tarım, sanayi, ulaşım ve haberleşme gibi ekonomiye etki eden her alanda yapısal değişiklik önerileri yaparak bu değişiklikleri okuyucusuna açıklama gayreti içerisinde olan gazete, ticaretin gelişimi ve korunması ile ilgili de çok sayıda yazıya yer vermiştir.

Takvim-i Ticaret gazetesini çıkaracak olan dönemin Berlin Sefiri Admitarki Bey öncülüğünde Köstence Demiryolu Kumpanyası Dersaadet Acentesi Başkanı Mösyö Garaçino, Mösyö Faliyari ve Kara Todori, 20 Eylül 1865 tarihinde sundukları bir istidaname⁵ ile yayın ruhsatı talep etmiştir. Sunulan istidanamede, İstanbul'da sanayi, ticaret ve deniz ticareti ile ilgili bir gazetenin olmadığı ve gelişen ticaret nedeniyle buna olan ihtiyacın günden güne arttığı ifade edilmekteydi⁶. Babıali tarafından Takvim-i Ticaret gazetesinin yayınlanması kabul edilerek 11 maddelik bir Şartname

² David Arnold, *Coğrafi Keşifler Tarihi*, çev. Osman Bahadır, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995, s.s. 17

³ Şevket Pamuk, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016, s.s. 35

⁴ Mehmet Genç, a.g.e. s.s. 58

⁵ Resmi bir makama verilen dilekçe yazısı.

⁶ BOA, İ_HR_00216_001_001

hazırlanmıştır. Şartnamede gazetenin işleyeceği konular ise genel ticari konular, sanayi ve deniz ticareti olarak belirtilmiştir⁷.

İlk sayısından itibaren bir tarafı Fransızca diğer tarafı ise Türkçe olarak yayınlanmaya başlanan gazetenin Türkçe tarafında ekonominin her alanı ile ilgili haberlere yer verilmiştir. Ticaretin gelişimi ve korunması konulu yayınlar arasında ise tüccarın ıslahı, şirketlerin kurulması, yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi ile ilgili yayınlar yer almaktadır. Aynı zamanda dünyanın çeşitli yerlerinde açılan büyük ticari sergilere ürün gönderilmesi ve Osmanlı ülkesindeki şehir ve kasabalarda da böyle sergi ve panayırın düzenlenmesinin gerekliliğinin okuyucu ile paylaşıldığı yazılar da gazetede yer almaktadır. Ticaretin korunması konusunda ise iddihar ve rehin sandıklarının açılmasının önemi üzerinde durulmuş, sigorta sisteminin yaygınlaştırılmasının ticarete getireceği faydalar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

24 Safer 1283 tarihli 23. sayıda yayınlanan “Vazaif-i Tüccariye” başlıklı yazıda, bir tüccarın ticari faaliyetlerinde ne gibi zorluklarla karşılaşabileceği ve bu zorlukları nasıl aşması gerektiğinin üzerinde durulacağı belirtilmiştir. Öncelikle ticari yatırım yapacak bir kişinin yapacağı yatırımın başarılı olabilmesi için, ticari kanunu iyi bilmesi, alım ve satımını yapacağı ürünlerin kaydını tutması, borç alacağı paranın ve vereceği senetlerini poliçelerin ve masraflarının kaydını tutacak bir yevmiye defteri edinmesi gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca senelik kayıtlarını tutacağı bir sandık defteri edinmesi gerektiği ve bu iki defterin üzerinde değişiklik yapmadan on sene müddetçe kayıtları saklanması tüccar için yararlı olacağı belirtilmiştir. Herhangi bir alana yapılan yatırım neticesinde girişilen ticari faaliyette kimsenin tek başına bir iş göremeyeceği belirtilerek, bir kimsenin eninde sonunda bir mal alıp satacağı, bazen borç alacağı bazen veresiye mal isteyeceği belirtilmiş ve bu durumdan dolayı da defter kayıtlarını tutmasının tüccara gayet faydalı olacağı söylenmiştir⁸.

8 Rebiul Evvel 1283 tarihli 25. sayıda yer alan yazıda, bir tüccarın sürekli senet alıp verdiği ve eninde sonunda bu senetlerden biri için bir aksilik çıkabileceği düşünüldüğünde, söz konusu durumda defterler düzenli ve tertipli şekilde tutulmuş olur ise tüccarın hakkını savunup problem yaşamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca belirtilen defterlerin on senelik müddetle düzenli tutulması ve gereken tüm kayıtların yapılması, tüccarın geriye dönük yaşayabileceği tüm denetleme ve iddialar karşısında “salim” olmasını sağlayacağı belirtilmiştir⁹.

15 Rebiul Evvel 1283 tarihli bir sonraki sayıda yer alan yazıda, defterlerinde eksiklik bulunan veya düzensiz şekilde tutulan defterlere sahip olan bir tüccarın aleyhinde açılacak bir dava durumunda, söz konusu tüccarın kendini savunamayacağı ve bu durumda aleyhinde çıkacak kararla birlikte tüm mal varlığını kaybederek hapse dahi düşebileceği belirtilmiştir. Bunun sonucunda ailesinin ve kendisinin alacaklılarının insafına kalacakları tespitinde bulunulmuştur. Ayrıca tüccarın iflası durumunda ise defterleri tam ve düzenli tutulmuş ise konkordato başvurusu yapabileceği ve bu sayede borçlarını ödedikten sonra tüccarlığına devam edebileceği belirtilmiştir. Aksi durumda ise diğer tüccarların ve hükümetin tüccara olan güveninin yok olacağı ve bir daha ticarete giremeyeceği bilgisi paylaşılmıştır¹⁰.

Yayınlanan yazılardan anlaşıldığı üzere Osmanlı tüccarı son derece yetersiz bir düzenle ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Zira gazetenin basit defter kayıtlarının önemi üzerinde uzun yayınlar yapmasından, Osmanlı tüccarının basit girdi-çıkıtı kayıtlarını bile tutmadan ticari faaliyette bulunduğu anlaşılmaktadır.

29 Şaban 1283 tarihli 49. sayıda ise Nafia ve Ticaret Nezareti tarafından yapılan tüm uyarılara, Takvim-i Ticaret gazetesinde yayınlanan tüm ihtarlara rağmen, tüccarların neredeyse hepsinin muhasebe defterlerini ya tutmadıklarını ya da oldukça dikkatsiz şekilde tuttuklarının anlaşıldığı bir ihtar yazısı yayınlanmıştır.

Söz konusu yazıda; Nezarete gelen çok sayıda tüccarın “defterlerinizi ibra ediniz” dindikten sonra ceplerinden bir cüzdan ya da “defter kılıklı evrak-ı perişan” çıkardıkları belirtilmiştir. Bu durum dolayısıyla Nezaret odalarında sıkıntının baş gösterdiği ve memurların işlerini tam yapamadıkları beyan edilmiştir. Tüccarlara defterlerinin neden olmadığı sorulduğunda ise tüccarın, “Ne şerikim ve ne

⁷ BOA, İ HR__00216_002_001

⁸ Takvim-i Ticaret, 24 Safer 1283, sayfa 1

⁹ Takvim-i Ticaret, 8 Rebiul Evvel 1283, sayı 25, sayfa 1

¹⁰ Takvim-i Ticaret, 15 Rebiul Evvel 1283, sayı 26, sayfa 2

refikim defter tutup nefis-i tazyik niye lazım” dedikleri belirtilmiş ve yapılan onca ilan ve ihtara rağmen, defter tutmamalarının zararları hakkında tüccarın çok bilgisiz olduğu beyan edilmiştir¹¹.

Gazetenin 20 Zilhicce 1282 tarihli 14. sayısından itibaren yayınlanmaya başlanan ve Mecmua-i Fünun'dan alınan “Fevaid-i Şirket” başlıklı yazı dizisinde, bir ülkede ticaretin gelişmesinin ekonomik gelişim için faydaları, şirketleşmenin Avrupa’da ne şekilde olduğu ve Osmanlı Devleti topraklarındaki yetersiz ticari faaliyetlerin nasıl düzenlenmesi gerektiği, konularının üzerinde durulmuştur.

14. sayıda yayınlanan yazıda, Osmanlı Devleti’nin geleneksel yapısı üzerinde durularak, geçimlik paranın dışında para kazanılması alışkanlığının Osmanlı tebaasında olmadığı tespit edilmiştir. Yazıda, Osmanlıların cesur ve cengâver kişiler olarak savaşta sağladıkları üstünlük sayesinde zenginleştikleri, ticaret konusunda ise “*sarf-ı zihni etmedikleri*” belirtilmiştir. Buna karşılık Arapların büyük toprakları feth edemediklerinden dolayı ihtiyaç duydukları ürünler için ticaret yapmaya başladıkları ve bu nedenle Osmanlı Devleti’nin bazı sınır bölgelerinde ecnebilerle ticarete giriştikleri belirtilmiştir. Osmanlı tebaasının ticaretle olan bu yetersiz ilişkisi aktarıldıktan sonra Avrupa ve Amerika ahâlisinin ticaret ile olan yakın ilişkisi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Avrupalı milletlerin en basit kervanlarla ticaretin yapıldığı dönemlerden beri ticaretgâhları vasıtasıyla ülkelerine getirdikleri ham maddeyi kendi ülkelerinde işledikleri ve satış yapacakları bölge insanının hoşuna gidecek şekilde ürünler üreterek buralarda sattıkları ve bu sayede zenginleştikleri bilgisine yer verilmiştir.

Osmanlı tebaasının ticaretle ilgilenerek zengin olmak için çalışmamasının neden olarak ise Osmanlı tebaasının ahlak ve adabı gösterilmiştir. Osmanlı ahâlisinin “*ehl-i kanaat*” olduğu ve geçinmesini sağlayacak miktarda ürüne sahip olduktan sonra fazlasını üretmeye gerek duymadığı ve vaktini boşa harcadığı belirtilmiştir. Aynı zamanda Osmanlı tüccarının “*sıdk ve istikamet*” üzere oldukları fakat ticari bilgilerinin neredeyse hiç olmadığı belirtilmiş ve ticari haklarını ve ticaretin inceliklerini bilmedikleri için yaptıkları ticarete zarar vermelerinin yanı sıra kendilerinin de çok zarar gördükleri aktarılmıştır. Ayrıca tüccar ve sınai üreticinin geleneksel üretim ve pazarlama tekniklerinden vazgeçemedikleri ve düşünseler de yeni teknikleri uygulamak konusunda harekete geçmekten uzak durdukları üzerinde durulmuştur¹².

51. sayıda, Osmanlı tebaasının da ticaret ile uğraşmanın faydalarını kavramasının gerektiği üzerinde durulmuştur. Fakat Osmanlı tebaasından herhangi bir kişinin biraz sermaye biriktirse faiz kazanmak “*hülyasıyla*” parasını batıracağı belirtilmiş ve bu kişinin bir bakkal dükkânı dahi açsa ticaretin gelişeceği bildirilmiştir. Dolayısıyla Osmanlı ülkesinde ki sermaye sahiplerinin ticarete girişmelerinin ülke ve millete faydalı olacağı okuyucu ile paylaşılmıştır.¹³

15. sayıda yayınlanan yazıda, İngiltere, Fransa ve Flemenk’in büyük şirketleri hakkında bilgilere yer verilmiş ve bu ülkelerdeki büyük şirketlerin ticaretin gelişimine katkı sağlayan altyapı hizmetlerinde önemli rol oynadıkları aktarılmıştır. Osmanlı Devleti’nin şirketler konusunda bir geçmişi olmadığını belirten gazete bu sebeple, Avrupa’da ortaya çıkan şirketlerin kuruluş ve işleyişlerinin örnek alınmasının gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Avrupa ve Amerika’da şirketlerin faaliyetleri sonucunda bir zamanlar “*akvam-ı bedevi*” olarak bilinen kavimlerin kısa zamanda “*kesb-i medeniyet*” ettiği bilgisi de kuyucu ile paylaşılmıştır.

İngilizlere ait olan Doğu Hindistan Kumpanyasının Amerika, Çin ve Japonya gibi ülkelerde yapılan ticaretin yanı sıra Hindistan’da 200 milyon nüfusun İngiltere’nin 1599 yılında kurulan şirketinin egemenliği altında olduğu belirtilmiştir. Bu şirketin sayesinde Hindistan’daki tüm zenginliğin İngiltere’ye intikal etmekte olduğu bildirilmiştir. Fransa, Flemenk ve İspanya gibi ülkelerin de bu şekilde işleyen büyük şirketlere sahip olduğu ve bazı ülke ve şehirleri istila ederek İngiliz şirketi kadar başarılı olamasa da kendi ülkeleri için hatırı sayılır derecede yararlı oldukları belirtilmiştir. Ayrıca Süveyş Kanalı gibi kanallar ile demiryolları, hisarlar, limanlar ve tüneller gibi büyük yapıları inşa edenlerin büyük şirketler olduğu belirtilen yazıda, altyapı yatırımları sayesinde şirketler büyürken bağlı buldukları ülkelerin ekonomisine de ciddi katkılar yaptıkları bilgisi okuyucu ile paylaşılmıştır¹⁴.

¹¹ Takvim-i Ticaret, 29 Şaban 1283, sayı 49, sayfa 1-2

¹² Takvim-i Ticaret, 20 Zilhicce 1282, sayı 14, sayfa 2

¹³ Takvim-i Ticaret, 13 Ramazan 1283, sayı 51, sayfa 1

¹⁴ Takvim-i Ticaret, 27 Zilhicce 1282, sayı 15, sayfa 1-2

37. sayıda Avrupa'da sayısı gün geçtikçe artan şirketler ile ilgili bir haber yayınlanmıştır. Haberde, Avrupa'nın bazı şehirlerinde büyük şirketler kurmaya gücü yetmeyen düşük sermayeli kişilerin daha ufak çaplı şirketler kurarak ticari faaliyetlere giriştikleri aktarılmıştır. Şirketlerin çoğalmasıyla birlikte, hissedarları tarafından yönetimi beğenilmeyen ve hissedarlarının zarar etmesine yol açan şirketlerinde çoğaldığı bildirilmiştir. Fakat bu durumun şirketlerin varlığının sakıncalı olmasından dolayı değil, şirket yöneticilerinin ehliyetsiz kişilerden seçilmesi ve şirket kanunlarının iyi düzenlenememesinden kaynaklandığı dile getirilmiştir. Avrupa'da meydana gelen bu gibi problemler neticesinde, Avrupalıların şirketi yönetecek kişiyi o işin eğitimini alan kişilerden seçmeye başladıkları belirtilerek, Osmanlı Devleti'nde kurulan şirketlerinde aynı karışıklıkları yaşamasından dolayı Osmanlı ülkesinde yer alan şirketlerinde aynı yöntemi benimsemelerinin doğru olacağı belirtilmiştir¹⁵.

51. sayıda yer alan yazıda ise Osmanlı Devleti topraklarında da kurulacak şirketlerin Avrupa'daki gibi eğitilmiş kişiler tarafından yönetilmesi gerektiği fikri aktarılmıştır. Ayrıca yönetici dışında, şirketlerin içerisinde yer alacak usta ve mühendislerin de yetiştirilmesi amacıyla "*Mülkiye-i Mühendis*" ve "*Islah-ı Sinaî Mektebi*" isiminde birer dersane açılması ve burada gerekli derslerin okutulması mühendislerin ve ustaların yetiştirilmesi gerektiği bildirilmiştir¹⁶.

2. Ticaret Sergileri ve Panayırlarının Önemi

Takvim-i Ticaret gazetesi ticaretin ıslah edilmesi ve geliştirilmesi konusunda tüccarın ticari faaliyetlerinin düzenlenmesi ve şirketlerin Osmanlı ülkesinde de kurulması konuları üzerinde durmuştur. Ticaret sergi ve panayırları hakkında yapılan haberlerde ise düzenli çalışacak tüccarın şirketler vasıtasıyla üreteceği kaliteli malın tanıtılması ve tüccarın kendisine yeni pazarlar bulması için önemi üzerinde durulmuştur. Açılan sergilerin bölge ve devlet ekonomisine faydaları üzerine bilgilerin verildiği yazılardan ilki gazetenin 45. sayısında yer almaktadır.

Yayınlanan yazıya göre; halkın refah ve saadeti için yaşadıkları şehrin görünüşünün güzel olması gerekmektedir. Binalar ve diğer yapıları güzel olan bir şehirde halkın saadeti artmaktadır. Herhangi bir şehirde umumi sergi açıldığı zaman ise o bölgeye çeşitli ülke ve bölgelerden tüccarlar gelerek dışarıdan birçok sınaî ürün ve çeşit çeşit eserler getirmektedirler. Dolayısıyla böyle ticari sergilerin varlığı halkın refahını arttırmakta ve hem bölge ticaretine katkı yaptığı hem de serginin yapıldığı şehri canlandıracağı belirtilmiştir¹⁷.

53. sayıda yer alan bir başka yazıda ise ülke içerisinde sergiler açmak ve başka ülkelerde açılan sergilere ürünler yollamaktaki gayenin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Yazıya göre; ülke içerisinde sergilerin açılmasında amaç, mahalli bölgesinde sınaat erbabının sürekli rekabet içerisinde olmasını sağlamak ve bu kişilerin ürettikleri ürünlerin yakından incelenmesini sağlamaktır. Yabancı ülkelerde açılan sergilere ürün göndermekteki amaç ise dış ülkelere üretilen ürünlerimizi göstererek tüccarı ülkeye çekmek ve de bu vesile ile diğer ülkelerdeki sınaî ilerlemeleri gözlemlemektir.

Yazıda Londra'da düzenlenen serginin İngiliz ticaretine olan faydası üzerinde de ayrıca durulmuştur. İngilizlerin hangi bölgede ticaret yapacaklarsa, o bölge halkının hoşuna gidecek eşyaların incelemesini önceden yapmakta oldukları ve bir bölgeye gittiklerinde orada sevilen ürünü sattıkları belirtilmiştir. Sergide önce İsveç ile ticari ilişkileri çok düşük seviyede olan İngiltere'nin Londra'da açılan sergi sonrasında İsveç ticaretinde patlamanın yaşandığı ve İsveç'in İngiliz ürünleri ile dolduğu bildirilmiştir. Verilen örnekten yola çıkarak, Osmanlı Devleti'nin zaten ekonomi ve üretim olarak Avrupalı Devletlerden geri kaldıkları bundan ötürü açılacak sergilere ülkede üretilmekte olan her üründen numuneler göndermenin bir zararı olmayacağı aksine yeni tüccarların ülkeye gelmesinde faydalı olabileceği belirtilmiştir¹⁸.

Gazetenin 10. sayısında Boğdan'da düzenlenen bir ticari panayı okuyucuya aktarılmıştır. Panayıda sergilenen çeşitli ürünler hakkında bilgilerin verildiği haberde, Boğdan'da üretilen zirai ürünler üzerinde ayrıca durulmuştur. Panayıda sergilenen ürünlerden yola çıkılarak Memleketeyn ahalisinin Rusya mahsulüne göre daha düşük kaliteli mahsule sahip olduğu fakat bu ürünlerin Avrupa'daki en kaliteli ürünler ile yarışabileceği belirtilmiştir¹⁹.

¹⁵ Takvim-i Ticaret 4 Cemaziyel Ahir 1283, sayı 37, sayfa 1

¹⁶ Takvim-i Ticaret, 13 Ramazan 1283, sayı 51, sayfa 1-2

¹⁷ Takvim-i Ticaret, 1 Şaban 1283, sayı 45, sayfa 1

¹⁸ Takvim-i Ticaret, 28 Ramazan 1283, sayı 53, sayfa 1

¹⁹ Takvim-i Ticaret, 21 Zilkade 1282, sayı 10, sayfa 1

Dünyada ve Osmanlı Devleti topraklarında açılan ya da açılacak olan sergi ve panayırılar ile ilgili yayınlanan haberlere gazete de sıkça rastlanmıştır. Fakat Paris'te açılacak olan "Paris Sergi-i Umumisi" hakkında diğer sergi ve panayırlardan daha fazla haber yapılmıştır. Paris Sergisi ile ilgili haberler gazetenin ilk sayılardan itibaren görülmeye başlanmakta ve serginin açıldığı tarihe kadar devam etmektedir. Serginin açık olduğu tarihlerde ise serginin içeriği, sergilenen ürünler, katılan ülkeler hakkında detaylı bilgilerin verildiği haberlere rastlanmadır. Gazetede yayınlanan bu detaylı haber ve yazılar, ticaret sergilerinin içeriği hakkında bize detaylı bilgiler vermektedir.

15. sayıdan itibaren serginin yapılacağı alandaki inşaat faaliyetleri başta olmak üzere sergi hakkında çeşitli haberlerin yayınlanmaya başlamıştır. 15. sayıda Sergi binasının inşaatı hakkında yayınlanan haberde, sergi için yapılmakta olan binanın keşif çalışmalarının ilerlediği ve bölgede yapılacak yapının 12 milyon franga mâl olacağını söylendiği belirtilmiştir. Ayrıca haberin devamında, şuna kadar yapılan keşif çalışmalarına 3 milyon frank harcadığı ve keşif çalışmalarının tamamlanması için bir bu kadar daha paranın harcanmasının beklenildiği bildirilmiştir²⁰.

Gazetenin 58 ve 60. sayılarında, yaklaşmakta olan Paris Sergisi nedeniyle Paris'in ne durumda olduğu ile ilgili bilgiler okuyucu ile paylaşılmıştır. 58. sayıda, Paris'te açılacak sergi nedeniyle şehirde adeta izdiham yaşandığı, geceliği iki üç frank olan odaların ücretinin şimdiden on franga kadar çıktığı ve serginin açılmasından sonra oda kiralarının elli franga kadar çıkmasının beklenildiği bildirilmiştir. Paris halkının ise bu durumdan pekte memnun olmadığı belirtilmiştir. Kira odalarda yaşayan halkın artan kiralar nedeniyle zor durumda kaldıkları, hatta İngiltere ve Amerika'dan gelen zenginlerin odaları sergi tarihinden beş altı ay önce tuttukları ve bundan dolayı Paris halkının kiralık oda bulamadıkları belirtilmiştir²¹.

60. sayıda ise Paris Sergisi nedeniyle çok kimselerin Paris'te olmak isteği fakat ancak zengin kişilerin bu yolculuğun masrafını karşılayabileceği yazılmaktadır. Söz konusu sergide görevli olacak amele ve işçi sınıfının dahi Paris'te konaklayabilmesi için İmparator ve İmparatoriçe 'nin 25bin frank yardımda bulunduğu ve ayrıca Fransa zenginlerinin de yardımlarının olduğu belirtilmiştir²².

Gazetenin 56. sayısında yer alan haberde, Osmanlı Devleti'nden Paris Sergisi'ne gönderilmek üzere çok sayıda ürünün yola çıktığı, ürünlerin sergilenmesi ile ilgili memur tayin edilen ikisinin yollanan ilk ürünlerle Paris'e gittiği bildirilmiştir. Devamında ise İstanbul'dan giden gemilerde rötar yaşanmasından olayı bir kısım ürünün hala yola çıkmadığı, Paris Sergisi'nde memur diğer iki kişi ile birlikte kısa zamanda bu ürünlerinde yola çıkacakları belirtilmiştir²³. Ayrıca 51. sayıda yer alan bir haberde, açılacak olan sergiye Osmanlı Devleti tarafından cami, köşk ve bir de hamam yaptırılacağı haberlerinin ulaştığı bildirilmektedir²⁴.

Serginin açıldığı tarihten itibaren ise Paris'teki muhabir vasıtasıyla serginin nabzı tutulmuş ve sergide yer alan ülkelerin stantları ile ilgili ilginç bilgiler okuyucu ile paylaşılmıştır. İlgili yazılar gazetenin 64 ve 65. sayılarda Ceride-i Havadis'ten alınarak yayınlanmıştır. 64. sayıda yer alan yazının girişinde, Paris Sergisi'nin geçen Pazartesi günü İmparatorun ziyareti ile açıldığı bildirilmiştir. Sergiden haberleri yollayan muhabir, tüm sergiyi gezemediğini belirterek, Tunus, Fas, Japonya, Çin, Siyam ve Brezilya gibi ülkelerin sergilerinde gördüğü "garip" şeyleri aktaracağını taahhüt etmektedir.

Yazının devamında, Fransa İmparatorunun İmparatoriçe ile birlikte sergiye girdikten sonra Tunus ve Fas ülkelerinin bulunduğu alandan başlayarak sergiyi dolaştığı belirtilmiştir. Muhabir, İmparatorun Siyam Ülkesinin standına geldiğinde stant yetkilisi, ülkesinde adet olduğu üzere İmparatorun önünde yere kapanmış, İmparatorun ise bu durum karşısında şaşırarak güldükten sonra Siyam yetkilisine iltifat ettiğini bildirmektedir.

Japonya standına gelindiğinde, buradaki kadınların giydikleri kıyafetler nedeniyle maymunlara benzediği ve bu duruma İmparator ve beraberindeki herkesin hayret ettiği belirtilmiştir. Doğu ülkeleri gezildikten sonra İmparatorun İngiltere standına geldiğini belirten muhabir, serginin en yüksek

²⁰ Takvim-i Ticaret, 27 Zilhicce 1282, sayı 15, sayfa 2

²¹ Takvim-i Ticaret, 2 Zilkade 1283, sayı 58, sayfa 2

²² Takvim-i Ticaret, 16 Zilkade 1283, sayı 60, sayfa 1-2

²³ Takvim-i Ticaret, 18 Şevval 1283, sayı 56, sayfa 2

²⁴ Takvim-i Ticaret, 13 Ramazan 1283, sayı 51, sayfa 1

kaliteye sahip standının burası olduğunu belirtmiştir. Gerek stantta yer alan ürünleri gerek stantta yer alan müzik nedeniyle İmparatorun da İngiltere standını beğendiğinin altı çizilmiştir²⁵.

65. sayıda yer alan devam yazısında, Rusya, Çin, Macar, Tirol, Almanya, Çin, İspanya, Belçika, Prusya, Flemenk, İsviçre ve İngiltere gibi devletlere ait sergilerin bir kısmının bahçe içerisinde yer aldığı, burada bina içerisinde giremeyecek büyüklükte makine ve aletlerin sergilendiği belirtilmiştir. Belirtilen bu eklerin en güzelinin ise Mısır'a ait olarak sergilenen bir "asar-ı atika" olduğu belirtilmiştir. Üzerinde tahminen 1 milyar franklık taşların süslediği bu eserin "Bulak" numune hanesinde bulunacağı bildirilmiştir.

Ülkelerin stant süslemeleri ile ilgili ise Osmanlı Devleti'nin standının önü "zarif" bir kemer ve Frenk fağfuru²⁶ ile Mısır ve Tunus stantlarının da "mecla-i sıva"²⁷ ile kaplandığı bilgisine yer verilmiştir. Portekiz standının önünün üzerinde ince oymalar olan kemerle örülmüş, Flemenk'in stant önünün ise altın yıldızla kaplandığı aktarılmıştır²⁸.

3. Sigorta Sisteminin Yaygınlaştırılması ve İddihar ile Rehin Sandıklarının Kurulmasının Önemi

Bir ülkede ticaretin geliştirilmesi kadar, korunması da o ülkenin ekonomik yapısı için önem teşkil etmektedir. Ticaretin korunması için ise tüccarların, ticari malın ve alım-satım işleminin devlet tarafından düzenlenmesi, denetlenmesi gerekmektedir. Takvim-i Ticaret gazetesi de Osmanlı ülkesinde ticaretin daha modern ve kapsamlı şekilde denetlenmesi ve korunması için gerekli gördüğü yeniliklere başyazılarında yer vererek okuyucusu ile paylaşmıştır.

Gazete öncelikle tüccarı ve ticari ürünü korumak bağlamında sigorta sistemi üzerinde durmuştur. 16 Şevval 1282 tarihli 5. sayıda yer alan sigorta sistemi ile ilgili yazıda Avrupa ülkelerinde gelişmiş olan sigortacılık faaliyetleri hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Yazının girişinde belirtildiği üzere, bir devletin en önemli görevlerinden biri, halkın canını ve malını hırsızlara, eşkiyaya karşı korumaktır. Ayrıca doğal afet ve kazalara karşı insanların mallarına gelebilecek zararların karşılanması içinde bir düzenleme yapılması devletin önemli bir ihtiyacıdır. "Usul-ü teminiye" yani sigorta, bu şekilde kaza ve afetlerin insanlara verdiği zararın en aza indirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir sistemdir. Gazetede sigorta sisteminin işleyişi hakkında şu örnek verilmiştir: "Bir kişinin yangından dolayı oluşan zararı elli bin kuruş olsa, bu miktar zarar eden kişiyi perişan edebilecek düzeyde olur. Fakat bu para elli kişiye bölünse bu durumda zararın miktarı hafifler ve kişi batmaktan veya zararının altında ezilmekten kurtulur." Peki, başkasının zararı elli kişiye nasıl ödetilir? Bu sorunun cevabı ise gazetede şu şekilde anlatılmıştır: "Elli bin kuruş zararı olan kimse, daha önce sigorta kumpanyasının bölgede yaptığı çalışmalar neticesinde, kaza riski durumuna göre belirlediği akçeyi ödediği için, büyük bir kaza başına geldiğinde kumpanya zararının tamamını temin etmektedir."

Yazıda ayrıca sigorta şirketlerinin çeşitleri hakkında bilgiler verilmektedir. Buna göre; Avrupa'da işlemekte olan sigorta sistemi içerisinde çok sayıda sigorta şirketi mevcut olup bunlar "Şirket-i Teminiye-i Berrriye" ve "Şirket-i Teminiye-i Bahriye" olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsanların en çok rağbet ettiklerinin bahriye sigortalı olduğu dile getirildikten sonra bu sayede Avrupa'da denizciliğin çok geliştiği belirtilmiştir²⁹.

Ülke ticaretinin korunmasının yanı sıra gelişime de katkı sağlayacak olan "İddihar" ve "Rehin" sandıkları gazetenin üzerinde durduğu bir başka önemli konudur. Osmanlı Devleti'nde bankacılık ve kooperatif sisteminin daha oluşmadığı ya da gelişmediği yıllarda Avrupa ülkeleri örnek alınarak uygulanan bir sistem olan İddihar sandıkları, tasarruf etmek isteyen insanlardan belli bir faiz karşılığında para toplayarak, topladığı para ile düşük sermayeli kimselerin ticarete girmeleri için gerekli sermaye desteğini yapan bir kurumdur.

²⁵ Takvim-i Ticaret, 15 Zilhicce 1283, sayı 64, sayfa 2

²⁶ Fağfur: Yarı şeffaf Çin porseleni, Çin yapısı. Yerel motiflerin sergilendiği bir sergide Osmanlı Devleti standının Fransız tarzı bir Çin porseleni ile kaplanması dikkat çekicidir. Fakat yine de stant önünün devletlerin kendisi tarafından mı, yoksa ev sahibi Fransa tarafından mı düzenlendiği ile ilgili bir bilgiye rastlanılmamıştır.

²⁷ Mecla: Ayna

²⁸ Takvim-i Ticaret, 22 Zilhicce 1283, sayı 65, sayfa 1-2

²⁹ Takvim-i Ticaret, 16 Şevval 1282, sayı 5, sayfa 1-2

Gazetenin 8. sayısından itibaren de bu sandıklar hakkında yazılar yayınlanmış ve tıpkı sigorta sistemi gibi, İddihar sandıklarının oluşturulmasının da ticaretin gelişimi ve devamlılığı açısından son derece önemli olduğu bilgisi paylaşılmıştır. 8. sayıda yer alan yazıda, belli bir kazancı olan kimsenin harcaması gereken zaruri para dışındaki parasından bir kısmını İddihar sandığına verdiği takdirde belli bir faiz oranı ile parasını katlayacağı ve yaşlılığı veya bir kaza durumu için birikim yapmış olacağı belirtilmiştir. Ayrıca verdiği para düşük sermayeli kişilerin ticarete girmesi için kullanılacağından, kişinin kendisi birikim yapıyorken aynı zamanda ülke ticaretinin gelişimine de fayda sağlayacağı belirtilmiştir³⁰. 14 Zilkade 1282 tarihli bir sonraki sayıda belirtilene göre ise, aylık yüz elli kuruş kazanan bir hizmetçi ya da haftalık kırk elli kuruş kazanan bir rençberin iddihar sandığına yatıracığı aylık cüzi miktar paraların altı ay sonra faizi ile birleştiğinde ufak bir sermaye haline gelecektir.

İddihar sandıklarının halkın tamamına olan faydası ise şu şekilde açıklanmıştır; birçok kişinin yatıracığı az sayıda akçe biriktiğinde büyük meblağlar olacak ve bu meblağ ile demiryolu gibi halka faydalı olacak birçok büyük proje hayata geçirilecektir. Avrupa'da kullanılmakta olan bu sisteme para yatıran kişilerin büyük çoğunluğunun hizmetçi ve amele olduğu ve sayının İngiltere'de 3-4 milyon kişiye ulaştığı belirtilmiştir. Avrupa ülkelerinde sandıkların yönetimi halk tarafından oluşturulan meclisler aracılığı ile yapılmakta ve yönetimi sağlayan büyük memurlar ücretsiz çalışırken küçük memurlara maaş verilmektedir. Herhangi bir düzensizlik olmaması için müfettişler tarafından sandıklar altı ayda bir denetlenmektedir. Gazete son olarak; para yatıran kişilere bir senet verildiği ve kişinin parasını isterse bu senedin numarası ile eğri alabileceği ve herhangi başka bir işlemi yapabileceği belirtilerek, senedi kaybolanların paralarını sandıktan alamayacakları bilgisi paylaşılmıştır³¹.

6 Zilhicce 1282 tarihli 12. ve 13 Zilhicce 1282 tarihli 13. sayıda yer alan yazılarda ise rehin sandıkları hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Rehin sandıkların çalışma prensibi gazetede bilgilerin yola çıkarak şu şekilde açıklanabilir: Az miktarda parası olup sermaye sahibi olmak isteyenler, rehincilik yapan kimselere ellerinde bulunup değeri olan bir eşya veya senedi vererek bir süreliğine faizle borç para alırlar. Borçlarını vadesinde ödeyerek rehin verdiği malı geri alabilecek olan kimse, borcunu vadesinde ödemediği takdirde belli kurallar dışında rehin verdiği malının satılması durumu ile karşı karşıya kalacaktır³².

Daha çok “*bi-çaregan*” olan insanlar tarafından tercih edildiği belirtilen rehin sandıklarına başvuruların sayısının çok olmasından dolayı başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde rehincilik faaliyetlerinin düzenlendiği çok sayıda kanunun var olduğu belirtilmiştir. İngiltere'de yer alan kanunlar hakkında verilen bilgilere göre, rehin olunan akçenin faizi senelik yüzde beşi aşmamaktadır. Bu miktarın üzerinde faiz alarak rehincilik yapanların cezalandırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca rehin sandıkları bulunanların her yıl devletten belli bir vergi karşılığında ruhsat alması gerekmekte ve bu ruhsat şahsa değil dükkâna ait olduğu için bir ruhsat ile iki rehin dükkânı işletmenin yasak olduğu aktarılmıştır. Borcunu ödemeyenlerin mallarının satılması ise müzayede yoluyla yapılmaktadır. Müzayedenin on beş gün önceden gazetelerde ilan edilmesinin gerektiği ve müzayedesinin yapılan ürünün satış fiyatı mal sahibinin borcundan fazla olursa arta kalan para mal sahibine iade edilmek üzere kayıt altında tutularak üç sene boyunca rehincide saklanmakta olduğu bilgisi de verilmiştir³³.

İngiltere dışında hin sandıklarının yaygın olmamakla beraber gerekli düzenlemelerin yapılmış olduğunu belirten gazete, İngiltere dışında yer alan en büyük rehin sandığının Fransa'da bulunan “*Paris Mondapitesi*” olduğu bilgisini okuyucu ile paylaşmıştır. Bu sandıkta borç almanın yüzde dokuz-on faiz ile yapıldığı ve sandık yöneticisinin devlet tarafından atandığı belirtilmiştir. Rehin verilen eşyanın değerinin ise sandıkta görevli memurlar tarafından belirlenerek ona göre borç para verildiği bildirilmiştir. Ayrıca sandıklara verilen eşya altın ve gümüş değilse eşyanın değerinin yarısı kadar borç para verilmekte olduğu da okuyucuya aktarılan bilgiler arasındadır³⁴.

³⁰ Takvim-i Ticaret, 7 Zilkade 1282, sayı 8, sayfa 2

³¹ Takvim-i Ticaret, 14 Zilkade 1282, sayı 9, sayfa 2

³² Takvim-i Ticaret, 6 Zilhicce 1282, sayı 12, sayfa 1

³³ Takvim-i Ticaret, 6 Zilhicce 1282, sayı 12, sayfa 2

³⁴ Takvim-i Ticaret, 13 Zilhicce 1282, sayı 13, sayfa 1

Sonuç

Osmanlı Devleti özellikle Tanzimat Fermanı sonrasında her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da büyük reformlara girişmiştir. Takvim-i Ticaret gazetesi, Osmanlı Devleti tarihinde Tanzimat olarak adlandırılan bir reform döneminde yayınlanmaya başlamış ve ekonomik reformlarla yakından ilgilenmiştir. Bu bağlamda, tarım, sanayi, ulaşım, haberleşme ve hatta eğitim ve sosyal yaşam gibi ekonomiyi ilgilendiren her alanda çeşitli yayınlar yapan gazete, ticaret konusuna da büyük önem vermiştir. Ülke içinde ve dışındaki ticari gelişmeler ve yıllık ticaret raporlarına yer vererek, ilgili yorumları okuyucusu ile paylaşan gazete, ticaretin geliştirilmesi ve korunması yapılması gerekenler hakkında da önemli yazı ve haberlere yer vermiştir.

Ticaretin geliştirilmesi için öncelikle Osmanlı tüccarının daha düzenli davranması ve ticari kanunlar hakkında daha detaylı bilgiye sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Tüccarın bilgili olduğu bir ülkede ticaretin daha kolay geliştirileceği düşüncesine sahip olan gazete, yüzyıllardır Avrupa'da ticareti büyük kısmında etkili olan şirketlerin Osmanlı ülkesinde de kurulması gerektiği fikri üzerinde durulmuştur. Gazetenin yayınlandığı dönemin ekonomik dünyasında kapitalist ekonominin kuralları yeni yeni yazılmaya başlamıştı. Kapitalist bir ekonomi de ise şirketler daima başat etmen olarak yer almıştır. Bu bağlamda şirketleşme üzerinde duran gazetenin Osmanlı kamuoyu ile paylaştığı bilgiler son derece bilgilendirici ve değerli olmuştur.

Bir ülkede ekonominin sağlam olması için ticaretin gelişimi ne kadar önemli ise korunmasının da o kadar kritik bir öneme sahip olduğu üzerinde de durulmuştur. "Usul-ü Teminiye" olarak isimlendirilen sigortacılığın önemi üzerinde duran gazete, bu sistemin tüccarı, malını ve alıcıyı koruyarak sermaye sahibinin ülkede yapılan ticarete ve dolayısıyla ülkenin ekonomisine güveninin artacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda İddihar ve Rehin sandıklarının önemi üzerinde de detaylı şekilde durarak, sandıkların varlığının piyasaya sermaye girişinde son derece önemli olduğunu belirtmiştir.

Devletin yüzyıllar boyunca koruduğu ekonomik prensiplerinin sert biçimde değişikliğe uğradığı böyle bir ortamda Takvim-i Ticaret gazetesinin yayınları yeni oluşmakta olan Osmanlı Devleti kamuoyunun ekonomi yönünden bilgilendirilmesi açısından büyük öneme sahip olmuştur. Osmanlı Devleti gibi kapitalist ekonomiye ayak uydurmaya çalışan bir ülkede, Takvim-i Ticaret gazetesi gibi ticaretin kritik öneme sahip olan noktaları hakkında kamuoyu ile detaylı bilgiler paylaşan bir gazetenin varlığı, yeni ekonomik kurum ve kurallar hakkında halkın bilgilendirilmesi açısından son derece önem arz etmekteydi. Takvim-i Ticaret gazetesi de bu önemli görevini yayınladığı yazı ve haberlerle yerine getirmiş ve Türkiye'de ekonomi basını tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Kaynakça

- BOA, İ_HR__00216_001_001
- BOA, İ_HR__00216_002_001
- Takvim-i Ticaret, 16 Şevval 1282, sayı 5
- Takvim-i Ticaret, 7 Zilkade 1282, sayı 8
- Takvim-i Ticaret, 14 Zilkade 1282, sayı 9
- Takvim-i Ticaret, 21 Zilkade 1282, sayı 10
- Takvim-i Ticaret, 6 Zilhicce 1282, sayı 12
- Takvim-i Ticaret, 13 Zilhicce 1282, sayı 13
- Takvim-i Ticaret, 20 Zilhicce 1282, sayı 14
- Takvim-i Ticaret, 27 Zilhicce 1282, sayı 15
- Takvim-i Ticaret, 8 Rebiul Evvel 1283, sayı 25
- Takvim-i Ticaret, 15 Rebiul Evvel 1283, sayı 26
- Takvim-i Ticaret 4 Cemaziyel Ahir 1283, sayı 37
- Takvim-i Ticaret, 1 Şaban 1283, sayı 45
- Takvim-i Ticaret, 29 Şaban 1283, sayı 49
- Takvim-i Ticaret, 13 Ramazan 1283, sayı 51

Nefes, M. F. (2019), Takvim-i Ticaret Gazetesine Göre Osmanlı Devleti'nde Ticaretin Gelişmesi ve Korunması İçin Alınması Gereken Tedbirler, AUSBĐ, 2 (3), 33-43

Takvim-i Ticaret, 28 Ramazan 1283, sayı 53

Takvim-i Ticaret, 18 Şevval 1283, sayı 56

Takvim-i Ticaret, 2 Zilkade 1283, sayı 58

Takvim-i Ticaret, 16 Zilkade 1283, sayı 60

Takvim-i Ticaret, 15 Zilhicce 1283, sayı 64

Takvim-i Ticaret, 22 Zilhicce 1283, sayı 65

Arnold, David, *Coğrafi Keşifler Tarihi*, ev. Osman Bahadır, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995

Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2013

Pamuk, Şevket, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016